

8. Філософський енциклопедичний словник: енциклопедія / голов. ред. В. І. Шинкарук. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.

REFERENCES

1. Bakhtin, M. M. (1979). *Estetika slovesnogo tvorchestva : Sbornik izbrannykh trudov*. [Aesthetics of verbal creativity: Collection of Selected Works]. Moscow: Iskusstvo.

2. Krytskyu, V. (1999). *Formuvannya khudozhno-interpretatsiyoho myslennya muzykanta-uykonavtsya*. [Formation of the artistic and interpretative thinking musicians]. Kyiv.

3. Yartseva, V. N. (1990). *Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovar*. [Linguistic Encyclopedic Dictionary]. Moscow: Sovetskaya entsiklopediya.

4. Lyashenko, O. D. (2001). *Khudozhno-pedahohichna interpretatsiya muzychnoho tvoriv v profesiyniy pidhotovtsi maybutnikh uchyteliv muzyky*. [Artistic and educational interpretation of a musical work in the training of future music teachers]. Kyiv.

5. Padalka, H. M. (1982). *Uchytel, muzyka, dity*. [Teacher, music, children]. Kyiv: Muzychna Ukrayina.

6. Rudnytska, A. P. (2002). *Pedahohika : zahalna ta mystetska*. [Pedagogy: general and artistic]. Kyiv: TOB «Interprof».

7. Telysheva, N. N. *Interpretatsionnaya kultura uchitelya iskusstva. Elektronnyy resurs*. [Interpretation culture of an art teacher]. Moscow.

8. Shinkaruk, V. I. (2002). *Filosofskyy entsyklopedychnyy slovnyk: entsyklopediya*. [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. Kyiv: Abrys.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МАМИКІНА Анжеліна Іванівна – викладач кафедри музично-інструментальної підготовки Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: методика викладання фортепіано в мистецько-педагогічних вишах.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MAMYKINA Anzhelina Ivanivna – the Lecturer of Musical Instrumental Training Department in Ushynsky South-Ukrainian National Pedagogical University

Circle of scientific interests: the method of teaching piano in Artistic Pedagogical Universities.

Дата надходження рукопису 09. 04. 2017 р.

УДК 372.878 + 373.51

РАСТРУБА Тетяна Віталіївна – викладач кафедри вокально-хорової майстерності Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
e-mail: rastruba_1510@mail.ru

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасне демократичне суспільство України вимагає перегляду стратегії та практики загальної освіти особистості дитини. Означена тенденція засвідчена і в чинних державних документах (Національна програма «Освіта» («Україна ХХІ ст.»), Національна доктрина розвитку освіти в Україні, Державний стандарт базової й повної середньої освіти та ін.), в яких підкреслено необхідність створення належних умов для формування освіченої, креативної, самодостатньої особистості учня, розвитку його природних здібностей та потенцій. Відтак, поступово відбуваються зміни ціннісних орієнтацій у педагогічній теорії та практиці. На зміну суспільній приходять особистісно орієнтована орієнтація, де першочерговими

цінностями стають повага до учня як партнера в освітньому процесі; відношення до дитини як до суб'єкта навчально-виховної роботи; врахування інтересів особистості учня та його можливостей, здібностей, нахилів; демократичний стиль взаємовідношень учителя та учня та ін.

Тому, сьогодні однією з актуальних проблем сучасного суспільства є модернізація змісту освіти, оптимізація способів і технологій організації освітнього процесу і, звичайно, переосмислення мети і результату освіти, зокрема музичної.

Аналіз наукових досліджень і публікацій свідчить про досить різнограневий інтерес науковців до даної проблеми. Зокрема, теоретичні основи музичної освіти як вчення про закономірності, принципи та методи пізнання

© Раструба Т. В., 2017

й перетворення дійсності засобами мистецтва в особистісно орієнтованому освітньому просторі досліджують такі вчені, як С. Горбенко, Н. Гуральник, С. Науменко, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Хижна, О. Щолокова і ін.

Ряд вчених (А. Алексєєв, О. Апраксина, Б. Асаф'єв, В. Багадуров, Ю. Келдиш, Т. Ліванова, В. Натансон, К. Нікольська-Береговська, Г. Ципін, І. Ямпольський та ін.) вивчають дане питання з історико-педагогічної та історико-музикознавчої сторони. Інші, (І. Бех, В. Бондар, І. Зязюн, Г. Меднікова, Н. Миропольська, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька та ін.) актуалізують проблему дослідження шляхом формування духовної культури учнів, втілення гуманістичних орієнтирів мистецької освіти, реалізації виховного впливу мистецтва на становлення особистості.

Метою статті є висвітлення сутності сучасного змісту музичної освіти школярів України в контексті особистісно орієнтованого підходу.

Виклад основного матеріалу.

Першочергово ми маємо зазначити, що в широкому сенсі слово «освіта» – це полісемічне поняття, яке складається із процесу навчальної та виховної діяльності. На сьогодні в науково-педагогічному просторі «освітою» вважають спеціально спрямовану дію суспільства, яка допомагає людині опанувати соціальним досвідом, увійти в систему існуючих соціальних зв'язків, зберігати і підносити свою неповторну індивідуальність [5].

На сьогодні існує декілька концепцій трактування змісту освіти. Так, одні *зміст освіти і виховання* окреслюють, як формацію наукових знань, умінь і навичок, відношень і досвіду творчої діяльності, оволодіння якими забезпечує різносторонній розвиток розумових і фізичних здібностей вихованців, утворення їхнього світогляду, моралі, поведінки, підготовку до громадського життя і праці [3]; інші характеризують *зміст освіти*, як такий, що полягає в основній функції – приєднання молоді до загальнолюдських і національних ідеалів; що це упорядкування наукових знань про природу, суспільство, людське мислення, практичних умінь і навичок та способів діяльності, світоглядних, моральних, естетичних ідей та певної поведінки, опанувати якими учень має у процесі навчання; цей зміст повинен бути скерований на досягнення фундаментальної мети виховання – утворення гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості

(громадянина України) і який виводиться з наукової основи [1].

Зрозуміло, що зміст освіти не залишається незмінним. Розвиток суспільства, зміна мети і завдань навчання і виховання підрастаючого покоління тягнуть за собою і зміну змісту освіти. Тому, серед учених не існує єдиної точки зору щодо трактування *змісту освіти*. Так, В. Галузинський, М. Євтух визначають його як сполучення в загальній середній освіті певних знань, умінь і навичок; М. Фіцула, як послідовність здобуття наукових знань, умінь і навичок, що забезпечує глибинний розвиток розумових і фізичних здібностей учнів, утворення їхнього світогляду, моралі та поведінки, підготовку до суспільного життя, до праці; Н. Волкова, як систему наукових знань, умінь і навичок, засвоєння й набуття яких закладає підґрунтя для розвитку та формування особистості; Н. Мойсеюк, як частину культури, соціального досвіду суспільства, яка вживається в освіті для вирішення завдань навчання, виховання і розвитку особистості; С. Пальчевський, І. Зайченко, як певну одиницю культури та соціального досвіду людства, яку суспільство спрямовує на постання вихідних можливостей для самовизначення дитини з метою її автентичної самореалізації в умовах гармонізації внутрішньо особистісних та загальносуспільних інтересів і т. д.

На нашу думку, найбільш прийнятним на тепер визначенням поняття «*змісту освіти*», в якому простежується особистісно орієнтований підхід, є певна категорія у новій «Енциклопедії освіти» [2], що окреслює зміст освіти, як деяку пристосовану систему знань, умінь і навичок, досвіду творчої діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до світу, оволодіння якої гарантує піднесення індивіда.

Звичайно, проблема модернізації та переоцінки загального змісту освіти не минула і музичне навчання та виховання, як складову частину педагогічної науки. В певні часи музична освіта школярів розвивалася, удосконалювалася та збагачувалася. Відповідно змінювався і сам зміст музичної освіти (ЗМО), котрий підпорядковувався кожному етапу розвитку суспільства, освіти, культури й мистецтва та мав відповідати потребам реалій, що відбувалися у соціумі.

Догматичні положення теперішнього ЗМО визначено Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, Концепцією загальної середньої освіти де обґрунтовується співвідношення загальнолюдських та спеціальних компонентів; гуманістичний (як пріоритетний напрямок; базовий принцип реформування освіти в

Україні), естетичний, етичний, інтелектуальний і музично-творчий розвиток особистості дитини; суттєво нова парадигма (особистісно орієнтована), яка обумовила пошук нових шляхів її реалізації, розробку, апробацію та впровадження адекватних педагогічних технологій у всі предметні напрямки, зокрема і в музичні.

Оскільки зміст це засіб досягнення мети та завдань, то слід підкреслити, що *метою особистісно орієнтованої музичної освіти* постає утворення в учнів (у процесі сприйняття, інтерпретації творів мистецтва і практичної художньо-творчої діяльності) особібно-ціннісного ставлення до реальності та мистецтва; розвиток естетичної свідомості, загальнокультурної і художньої компетентності; здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні; і яка передбачає всесторонньо-музичний розвиток людини, що дає їй можливість сприймати та цінувати музично-естетичне явище як частинку суспільної свідомості, розвивати та використовувати її для покращення оточуючого середовища, складання музичних творів та інших зразків музичної культури.

До ряду завдань даної освіти можемо віднести: якнайбільше виявлення, ініціювання, використання, «окультурення» суб'єктного досвіду особистості дитини; розвиток приватних пізнавальних здібностей кожної дитини; складання в дитини культури життєдіяльності, яка дає можливість плідно налаштувати своє буденне життя, правильно окреслювати лінії життя як першоджерела для соціокультурного самовизначення (О. М. Пехота) [7]; набавлення особистісного зросту дитини (розвиток тих якостей, котрі допомагають їй стати самовизначальною особистістю); піднесення інтелектуальних можливостей (здібностей, навичок мислення і т. д., котрі забезпечують здатність до свідомої самоосвіти); подолання труднощів, збуджених генетично та соціально обумовленими модифікаціями в рівні розвитку дітей; підняття престижу загальноосвітньої освіти, формування у дітей стійкого інтересу до досягання, бажання та вміння самостійно вчитися; виховання в кожній дитині манери неусвідомленої соціально-моральної поведінки, духовної та побутової культури, культури праці, естетично, екологічно та фізично здорового способу життя, тобто тих рис особистості, яких не можна набути тільки на уроках; сприяння індивіду в баченні цілісної картини світу [3; 6; 8].

Наголосимо, що ЗМО третього

тисячоліття суттєво відрізняється від попереднього своєю різноликістю пластів музичної культури, пізнанням та розумінням інтонаційної, жанрово-стильової природи музики, діяльним засвоєнням музичного мистецтва, де діяльність влаштована в особливий спосіб з певною ієрархією ролей та нормативним регулюванням. Важко уявити при цьому сучасний стан музично-освітнього процесу без направленості на розвиток творчого стимулювання особистості учня, котрий здатен швидко реагувати на множинні зміни навчального середовища, вирішувати проблеми адаптації його в соціумі і т. п., що успішно може реалізуватися у взаємодії особистісно орієнтованого підходу та навчання музичного мистецтва, котре сприяє найефективнішому піднесенню креативних якостей особистості, активізує прояви інтуїції до пошуків ініціативи та ін.

Відтак, сама категорія «*змісту музичної освіти*» інтерпретується сучасними науковцями в різний спосіб. Так, О. Ростовський говорить, що ЗМО – це «система знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення різноманітної музичної діяльності (сприймання музичних творів, їх інтерпретації і виконання, творення музики)» [8, с. 596]. О. Олексюк наголошує, що ЗМО «зорієнтована на виховання та педагогічно виправдану систему музичних знань, навичок та умінь, що виступають в єдності з досвідом музично-творчої діяльності» [6, с. 86]. О. Любова стверджує, що ЗМО – це «педагогічно адаптована для учнів система музичних знань, умінь, навичок і способів музично-творчої діяльності, що спрямована на формування музичної культури особистості» [4, с. 305]. В. Черкасов підкреслює, що ЗМО – це не тільки адаптована для учнів система музичних знань, умінь, навичок, форм і засобів музичної діяльності, а й «певні музично-педагогічні технології, оволодіння якими забезпечує світоглядний, інтелектуальний, естетичний, етичний, емоційно-ціннісний та музично-творчий розвиток особистості» [9, с. 12].

Загалом, всі твердження педагогів-музикантів про ЗМО виходять із загальнолюдських та національних цінностей, гуманного ставлення до надбань світової культури, орієнтацію на виховання особистісних якостей, гуманізації змісту навчання, наступності у засвоєнні змісту навчального матеріалу, поліхудожнього підходу та фундаменталізації музично-освітньої системи.

Висновки та перспективи подальших

розвідок напрямку. Отже, сучасний зміст музичної освіти в контексті особистісно орієнтованого підходу є одним із важливих чинників формування повноцінної, всебічно розвинутої особистості дитини. Він має передбачати реалізацію певних пріоритетних напрямків освітнього процесу, серед яких: розвиток творчої особистості, діалогічний спосіб спілкування, розвиток інтуїції, уяви, емоцій, почуттів, самостійності, індивідуальності та ін. Але слід пам'ятати при цьому, що нова парадигма (особистісно орієнтована) спрямована перш за все на внутрішню організацію суб'єктивного навчального процесу й меншою мірою впливає на будову предметно-змістової галузі. При цьому головним стає розвиток особистості, а знання, вміння та навички виступають як засіб її розвитку, як головні сфери особистісних функцій особистості. Звичайно, дана проблема не є остаточно вирішеною і потребує подальшого дослідження.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 375 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України: головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Коджаспирова Г. М. Словарь по педагогике / Галина Михайловна Коджаспирова, Алексей Юрьевич Коджаспиров. – М.: ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д : Издат. центр «МарТ», 2005. – 448 с.
4. Лобова О. В. Формування основ музичної культури молодших школярів: теорія та практика: [монографія] / О. В. Лобова. – Суми: ВВП «Мрія» ТОВ, 2010. – 516 с.
5. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Неля Євтихіївна Мойсеюк. – [5-те вид., доп. і перероб.]. – К.: Кондор, 2007. – 656 с.
6. Олексюк О. М. Музична педагогіка: навчальний посібник / О. М. Олексюк. – К.: КНУКіМ, 2006. – 188 с.
7. Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: монографія. – 2-е вид. доп. та перероб. / О. Пехота, А. Старева. – Миколаїв : Вид-во «Іліон», 2006. – 272 с.
8. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: Навчально-методичний посібник / О. Я. Ростовський. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.

9. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: навчальний посібник / Володимир Черкасов. – К.: ВЦ «Академія», 2016. – 240 с.

REFERENCES

1. Goncharenko, S. U. (1997). *Ukrayinskyu pedahohichnyu slovnyk*. [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid.
2. Kremen, V. G. (2008). *Encyklopediya osvity*. [Encyclopedia of education]. Kyiv: Yurinkom Inter.
3. Kodzhaspyrova, G. M. (2005). *Slovar po pedagogyke*. [The dictionary on pedagogics]. Rostov na Donu: Izdatelskiy Tsentr «MarT».
4. Lobova, O. V. (2010). *Formuvannya osnov muzychnoyi kultury molodshyx shkolyariv: teoriya ta praktyka*. [The formation of the musical culture of the younger schoolchildren: theory and practice]. Sumy: «Mriya».
5. Mojseyuk, N. Ye. (2007). *Pedagogika : navch. posib*. [Pedagogy : ucheb. manual]. Kyiv: Kondor.
6. Oleksiuk, O. M. (2006). *Muzychna pedahohika: navchalnyj posibnyk*. [Music pedagogy: a training manual]. Kyiv: KNUKiM.
7. Pehota, O. M. (2006). *Osobistisno orientovane navchannja: pidgotovka vchitelja: monografija*. [Student-centered learning: teacher preparation: monograph]. Mikolaiv.
8. Rostovskyj, O. Ya. (2011). *Teoriia i metodyka muzychnoi osvity: Navchalno-metodychnyj posibnyk*. [Theory and methods of musical education: Educational-methodical manual. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan.
9. Cherkasov, V. F. (2016). *Teoriya i metodyka muzychnoyi osvity: navchalnyj posibnyk*. [Theory and methods of music education: a manual]. Kyiv: VTS «Akademiya».

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

РАСТРУБА Тетяна Віталіївна – викладач кафедри вокально-хорової майстерності Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Наукові інтереси: розвиток особистісно орієнтованої музичної освіти дітей шкільного віку останньої чверті XX – початку XXI століть.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

RASTRUBA Tatyana Vitalievna – Lecturer of the Department of vocal and choral skills Nizhyn state University named after Mykola Gogol.

Circle of scientific interests: development of personality-oriented musical education of school-age children the last quarter of XX – beginning of XXI century.

Дата надходження рукопису 18. 04. 2017 р.